MARINELA IONELA OPREA
University of Bucharest

THE IMAGINARY CHILDHOOD UNIVERSE

Abstract: Once upon a time… This is how the childhood of each and every of us starts. I don't think there is someone who, as a child, hasn't let itself be surrounded by this enchanted world as it was being shown either by the parents, or the grandparents, or anybody else, this being the prove to the fact that, in literature, the oral culture is gaining ground on the written words. This technical aspect though, did not matter at all to a child having the eyes wide open and being ready for an adventure! This fairy tale beginning was taking us to a wonderful world, where everything was possible – the good was defeating the evil and the righteousness was always winning. What a great utopia that was! But we believed it… and we were peacefully falling asleep continuing the adventure in our dreams. This glimpse of oral culture that has been passed to us when we were children is actually our cultural base and mostly the reason why we started to discover the amazing world of books.

Keywords: literature, childhood, pre-school, imagination, tale.

Vârsta copilăriei este una guvernată de imaginar, plină de lucruri neobişnuite iscate din incapacitatea copiilor de a înţelege anumite fenomene şi întâmplări şi din nevoia de a oferi o explicaţie autosatisfăcătoare asupra acestor enigme. Imaginaţia infantilă îşi atinge apogeul în perioada preşcolarităţii când, în urma interacţiunii cu poveştile, basmele, poeziile şi orice alte creaţii de acest gen stimulează şi totodată alimentează imaginaţia, permiţând astfel, copilului să creeze noi structuri bazate pe asocieri neobişnuite. Trebuie însă, ţinut cont de faptul că aceste asocieri sunt datorate în primul rând *slăbiciunii* gândirii, şi nu *puterii* imaginaţiei. (Golu şi Zlate, 1995) Totuşi, asocierile dovedesc că preşcolarul începe să-şi însuşească tehnicile simple ale artelor grafice sau ale construcţiilor, dezvoltându-şi multe dintre funcţiile imaginaţiei, printre care funcţia de completare şi cea de proiectare şi anticipare, care-i permit copilului o mai bună percepţie asupra lumii înconjurătoare.

Domeniul psihologiei copilului cuprinde o întreagă paletă de elemente ce conturează din punct de vedere psihologic copilul, oferind o perspectivă evolutivă a creşterii mintale, prezentând dezvoltarea conduitelor până la faza aceea de tranziţie pe care o constituie adolescenţa, cea care marchează inserţia individului în societatea adultă". (Piaget şi Bärbel, 2005) Aceste elemente sunt într-o strânsă complementaritate, ele fiind rezultatul interacţiunii factorilor externi – mediul social şi educaţia, şi a factorilor interni – ereditatea. Totuşi, în nenumărate rânduri, avem tendinţa de a înclina balanţa către unul dintre aceşti factori, în detrimentul celorlalţi. Astfel, fără a nega rolul covârşitor al celorlalţi factori care influenţează dezvoltarea psihoindividuală a copilului, mediul, care „include toţi factorii naturali, artificiali şi socioumani (socioculturali) care pot influenţa individul" (Potolea şi Neacşu, 2008), pare să aibă o mai mare influenţă asupra deprinderilor de lectură ale copilului.

Preşcolaritatea presupune o diviziune în interiorul sistemului în funcţie de vârsta copilului şi capacităţile sale mentale. Astfel apar două niveluri de vârstă (nivelul I – 3-5 ani şi nivelul II – 5-7 ani) ce presupun o creştere graduală a nivelului de complexitate a conţinuturilor învăţării, acest lucru fiind posibil datorită restructurării intelectului încă în formare la această vârstă.

BDD-A21769 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:23 UTC)

Activitatea copilului în perioada preşcolară este redată prin intermediul imaginaţiei, realitatea fiind construită din propriile sale imagini. Planul real este de foarte multe ori interferat cu cel al închipuirii, copilul fiind incapabil să diferenţieze dorinţele, de realitate. Aşa apare imaginaţia creatoare. Ascultând poveşti, povestiri, basme, el reconstruieşte mental secvenţele narative (le inversează, le omite, le amplifică, inventează pur şi simplu altele noi), dramatizările fiind un mijloc excelent de exersare a imaginaţiei creatoare alături de artele plastice şi grafice dar şi de jocurile de construcţii (colaje, schematizări etc.)

Creaţiile preşcolarului dovedesc că viaţa sa lăuntrică este efervescentă, că intenţiile depăşesc posibilităţile de exprimare. Unii psihologi consideră că în perioada preoperatorie a copilăriei este atins apogeul dezvoltării imaginaţiei, dar pierd din vedere faptul că imaginaţia creatoare apare şi datorită *slăbiciunii* gândirii care nu-i poate oferi încă, copilului, instrumentele necesare perceperii corecte a lumii.

Literatura pentru copii se distinge de literatură în general în funcţie de particularităţile de vârstă şi psiho-individuale, cuprinzând scrieri destinate copiilor, din literatura populară şi cultă, opere selectate pe înţelesul celor mici şi cu precădere deosebit realizate estetic.

Creaţiile adresate copiilor abordează universul vieţii, respectându-se principiul accesibilităţii deoarece, ,,oricât de simple şi uşoare ar părea aceste poveşti, ele nasc, fără îndoială, între copii, dorinţa de a fi asemănători cu cei buni, care ajung fericiţi. În acelaşi timp se naşte în sufletul lor teama faţă de nenorocirile ce li s-ar putea întâmpla dacă i-ar urma pe cei răi". (Charles Perrault)

Prin expunerea unor valori moral-estetice într-o relaţie adecvată pentru cei mici pentru a fi percepută, literatura pentru copii capătă o valoare educativă pe care societatea a utilizat-o pentru îmbogăţirea culturii sale, George Călinescu făcând în acest sens o afirmaţie esenţială în utilizarea acestui tip de literatură ca un răspuns la nevoia de cunoaştere a universului exterior: ,,Copilul se naşte curios de lume şi nerăbdător de a se orienta în ea. Literatura care îi satisface această pornire, îl încântă" aşadar, îl ajută să înţeleagă lumea ce se desfăşoară în jurul său într-un mod cât mai plăcut şi mai accesibil vârstei sale fragede.

Este bine cunoscut faptul că basmele au, faţă de celelalte opere destinate copilăriei, o priză mult mai bună, motivul acestui fapt fiind dat chiar de însăşi definiţia basmului, caracterizat drept specie a epicii populare şi culte, în proză sau, mai rar, în versuri, de mare întindere, în care se narează întâmplări reale ce se împletesc cu cele fantastice. La actiune participă personaje imaginare cu puteri supranaturale ce reprezintă binele şi răul. Din confruntarea lor ies învingătoare forţele binelui deoarece acestea reprezintă idealurile omului şi ale comunităţii din care acesta face parte. Basmul este situat într-un univers ce cuprinde două lumi: cea reală - a oamenilor şi cea imaginară - creată de fantezia poporului sau a autorului.

Unul dintre cei mai cunoscuţi şi îndrăgiţi autori de basme este H. Ch. Andersen. Personajele care prind viaţă în basmele sale sunt adevărate imagini atât ale calităţilor omeneşti (curaj, bunătate, modestie, inteligenţă) cât şi ale defectelor omeneşti (îngâmfarea, răutatea, invidia, şiretenia, minciuna etc.). Prin continutul lor ele influentează conduita morală a micilor cititori, le cultivă acestora trăsături pozitive de caracter, determinându-i să le dispreţuiască şi să le înlăture din comportamentul lor pe cele negative. Printre cele mai frumoase basme ale sale sunt: *Prinţesa şi mazărea* (cunoscută şi ca *Adevarata prinţesă*); *Degeţica; Mica sirenă; Hainele cele noi ale împăratului*; *Lebedele*; *Soldăţelul de plumb; Privighetoarea*; *Răţuşca cea urâtă*; *Crăiasa zăpezilor; Povestea unei mame; Fetiţa cu chibrituri* etc. Toate aceste minunate lumi descrise de marele autor au o încărcătură emoţională extrem de puternică şi, datorită unui bun povestitor, un efect cultural pe termen îndelungat ce va facilita trecerea viitorului şcolar spre opere mult mai importante, determinându-l să descopere şi alte lumi cuprinse în cărţi. Astfel, un bun povestitor/lector are

BDD-A21769 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:23 UTC)

capacitatea de a-l atrage pe micul ascultător în mrejele universului literar, făcând uz de câteva *efecte* cruciale:

- modularea vocii;
- schimbarea ritmului vorbirii pe parcursul expunerii textului narativ;
- pauzele logice, psihologice şi gramaticale;
- accentuări şi scăderi ale intensităţii vocii;
- repetiţii;
- mimica şi gesticulaţie;
- mijloace imitative şi intuitive: diafilm, casetă audio- video, PPT, siluete si machete, cd-uri, dvd-uri, imagini. (Mitu şi Antonovici, 2005)

Expunerea textului narativ poate alterna cu dialogul succint cu copiii sau cu întrebări retorice iar pe parcursul derulării să li se prezinte copiilor imagini ce sugerează conţinutul sau se derulează un cd, dvd, se mânuiesc siluete, păpuşi, marionete sau se foloseşte alt procedeu modern, având scopul să întreţină atenţia, să creeze tensiune emoţională şi dinamism. Ţinând cont de particularităţile psiho-fizice ale unui auditoriu neiniţiat, povestitorul/lectorul are posibilitatea de evocare şi transmitere a unor stări afective ce pot sensibiliza şi pot alimenta dorinţa de a descoperi mai mult. Astfel, poate selecta dintr-o paletă largă, opere literare adecvate vârstei, conform unei tematici prestabilite. Exemplu (Costea şi Mitu, 1996):

A. <u>Povestiri despre vieţuitoare:</u>

- Lev Tolstoi, *Leul şi căţeluşa, Cei trei ursuleţi, Câinele lui Iacob;*
- Rudyard Kipling, *Cartea junglei*;
- E.S. Thomson, *Povestiri despre animale*;
- J.H. Fabre, *Din lumea insectelor*;
- Ion Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*;
- Emil Gârleanu, *Din lumea celor care nu cuvântă*;
- I.Al. Brătescu – Voineşti, *Puiul, Privighetoarea*;
- Ion Agârbiceanu, *File din cartea naturii*.

B. <u>Aspecte ale copilăriei</u>

1. Drame ale copilăriei:

- Christian Andersen, *Fetiţa cu chibriturile*;
- Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*.

2. Aspecte ale copilăriei luminoase:

- Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*;
- Barbu de la Vrancea, *Bunicul, Bunica*;
- Octav Pancu-Iaşi, *Iedul cu trei capre*.

C. <u>Evocarea unor aspecte ale trecutului istoric al poporului român:</u>

- Ion Creangă, *Moş Ion Roată şi Vodă Cuza*;
- Dumitru Almaş, *Povestiri istorice* (vol. I, II).

Aşadar, basmele, poveştile, legendele, poeziile, toate prind viaţă în mintea şi sufletul unui copil dispus să viseze. De câte ori nu ne-am visat zburând alături de Peter Pan, alergând prin castelul fermecat sau luptându-ne cu balaurii şi zmeii cei răi?! De câte ori nu am fost eroi pentru cei neajutoraţi?! Pe aceşti eroi trebuie să-i trezim în sufletul copiilor de astăzi care, dacă ar gusta puţin din dulcele vis, cu siguranţă ar dori mai mult! În acele momente trebuie să-i îndrumăm către carte, pentru a putea găsi cuvântul fermecat ce ar putea deschide uşi către multe alte universuri la fel de minunate.

Un moment prielnic pentru deschiderea apetitului mai mult pentru literatura orală decât pentru cea scrisă (vârsta fragedă fiind un motiv lesne de înţeles) îl reprezintă

BDD-A21769 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:23 UTC)

momentul în care copilul face primul pas într-o lume nouă - grădiniţa. Aici este primul loc în care micul preşcolar dă piept cu zmeii cei fioroşi, cu spiriduşii, cu zânele, cu prinţii şi prinţesele, într-un cuvânt, cu literatura.

Literatura pentru copii este făcută să oglindească trăsături de caracter şi situaţii morale din care copiii au foarte multe de învăţat, constituind un adevărat model de viaţă. Acest tip de literatură este considerată ca parte integrantă a literaturii naţionale şi universale cuprinzând creaţii literare care, prin profunzimea mesajului, gradul de accesibilitate şi nivelul realizării artistice intră într-o relaţie de tip afectiv cu copiii. (Stoica şi Vasilescu, 1993) Plecând de la importanţa acestei literaturi pentru dezvoltarea intelectuală a viitorilor lectori trebuie avut în vedere şi calitatea textelor cu care copilul intră în contact. Este cunoscut faptul că fondul germinativ al literaturii române îl constituie creaţiile populare în proză sau în versuri: basme, poveşti, povestiri, snoave, doine, cântece de leagăn, proverbe, zicători, ghicitori etc. ,,Datinile, obiceiurile, aspiraţiile poporului, întreaga lui spiritualitate au fost şi vor fi cunoscute şi prin intermediul lecturii." (Stoica şi Vasilescu, 1993) Toate aceste opere ajung la copii atât pe cale orală cât şi pe cale scriptică, cuvântul scris fiind astăzi un mijloc mult mai lesne de răspândire a creaţiilor folclorice. Aşadar, o atenţie specială trebuie acordată textualizării, deoarece transpunerea creaţiilor folclorice ridică unele probleme legate de calitatea textului. ,,Cu toată grija pe care cei mai mulţi dintre culegători o arată acurateţii înregistrării şi transcrierii, sunt lăsate deoparte unele *amănunte,* altminteri extrem de importante pentru conturarea întregului – contextul zicerii, locul performării, audienţa, relaţia interpretului/povestitorului/cântăreţului cu ascultătorii săi etc." (Constantinescu, 2008)

La vârste fragede (1 – 6 ani) pregnante sunt cântecele-formule, recitativele-numărători, cântecele care însoţesc jocul, formulele-cumulative, păcălelile, zicătorile, glumele, frământările de limbă etc. Acestea sunt însuşite atât în cadrul jocurilor cât şi în cadrul instituţionalizat, având o importantă valoare didactică în dezvoltarea vorbirii. Aşadar, textele prezentate de cadrele didactice trebuie să fie coerente, structurate, având un mesaj bine fixat ce poate fi reluat de fiecare dată. (Constantinescu, 1986)

În etapa următoare a educaţiei, respectiv în momentul dobândirii şi perfecţionării deprinderilor de lectură (undeva în intervalul de vârstă 6 – 10 ani), textualizarea creaţiei folclorice joacă un rol extrem de important. Acum este momentul în care copilul ia contact direct cu textul. El singur este dornic să descopere universul eroilor din basme, să ia parte, la nivel imaginar, la aventurile eroilor fără de pereche ei literaturii scrise. Basmele au, faţă de celelalte opere destinate copilăriei, o priză mult mai bună, motivul acestui fapt fiind dat chiar de însăşi definiţia basmului, caracterizat drept specie a epicii populare şi culte, în proză sau, mai rar, în versuri, de mare întindere, în care se narează întâmplări reale ce se împletesc cu cele fantastice. La acţiune participă personaje imaginare cu puteri supranaturale ce reprezintă binele şi răul. Din confruntarea lor ies învingătoare forţele binelui, deoarece acestea reprezintă idealurile omului şi ale comunităţii din care acesta face parte. Basmul este situat într-un univers ce cuprinde două lumi: cea reală – a oamenilor şi cea imaginară – creată de fantezia poporului sau a autorului. (Costea şi Mitu, 1996) Copiii trăiesc cu intensitate alături de personajele fantastice, fiind părtaşi faptelor eroice care alungă răul şi propagă binele.

Prin expunerea unor valori moral-estetice într-o relaţie adecvată pentru cei mici pentru a fi percepută, literatura pentru copii capătă o valoare educativă pe care societatea a utilizat-o pentru îmbogăţirea culturii sale, George Călinescu făcând în acest sens o afirmaţie esenţială în utilizarea acestui tip de literatură ca un răspuns la nevoia de cunoaştere a universului exterior: ,,Copilul se naşte curios de lume şi nerăbdător de a se orienta în ea. Literatura care îi satisface această pornire, îl încântă", aşadar îl ajută să înţeleagă lumea ce se desfăşoară în jurul său într-un mod cât mai plăcut şi mai accesibil vârstei sale fragede. Copilul trăieşte în mijlocul societăţii şi, ca atare, nu poate fi alienat de adevărurile acesteia. În prefaţa cărţii lui Sergiu Cujbă, *Povestiri din copilărie,*1896, George Coşbuc evidenţiază faptul că ,,trebuie să arătăm

BDD-A21769 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:23 UTC)

copilului viaţa aşa cum e, cu bucuriile şi cu prăpăstiile sale, ca nu cumva, intrând în lume, dezarmonia între lumea reală şi lumea din mintea sa să-l ducă la decepţiune, la pesimism, la lipsă de voinţă." „Intrată în acest teritoriu lectura depăşeşte sensul de simplă receptare artistică a operei, a textului; ea devine interpretare." (Constantinescu, 1986)

Ca act de comunicare, textul reprezintă un mijloc de interacţiune între emiţător şi receptor, respectiv între autor şi cititor. Acest canal asigură transferul corect al informaţiei şi are oportunitatea de a-l atrage pe tânărul cititor în mrejele literaturii. Aşadar, calitatea textului este imperativă. Dacă în procesul textualizării mărcile textului sunt încălcate, reticenţa micilor cititori este lesne de înţeles, riscând astfel, pierderea lor ca viitori lectori. Totuşi, relaţia dintre deprinderile de lectură şi textul supus lecturii este una indisolubilă. Pentru a *înţelege* textul, lectorul trebuie să deţină instrumentele necesare decodării acestuia, trebuie să aibă capacitatea de a realiza legături între textul supus lecturii şi textele anterior citite. Cu referire strictă la literatura pentru copii, micii lectori trebuie să fie îndrumaţi de adult în momentul în care fac trecerea de la creaţia orală la cea scripturală, textul folcloric nefăcând excepţie de la această regulă. Mai mult, pentru copilul de astăzi este destul de greu să perceapă contextul unei colinde, de pildă. El trebuie condus chiar de text pentru ca, în cele din urmă, să-i poată interpreta cu adevărat mesajul. „Din fericire, textul literar mai ales a încorporat în textura sa informaţii preţioase nu numai despre contextul larg cultural (mentalităţi, comportamente arhaice, mod de gândire, practici sociale etc.), ci chiar – în cazul speciilor care permit acest lucru [...] – despre contextul zicerii, al performării." (Constantinescu, 2011)

Tendinţa didactică la vârstele micii şcolarităţi este aceea de a insera creaţia folclorică în cât mai multe dintre activităţile cultural-educative întreprinse în cadrul formal şi chiar nonformal al educaţiei. Prin urmare, colinde, balade, snoave, legende, poveşti, basme ş.a. fac parte din lectura *primordială* a copiilor, textele creaţiilor folclorice fiind astfel, printre primele scrieri cu care copiii iau contact. Evoluând din punct de vedere cognitiv, trecând de la imperativul didactic la conştientizare, copiii îşi pot dezvolta deprinderile de lectură rămânând, în cele din urmă, fideli cuvântului scris şi tributari textelor folclorice cu care odinioară au luat contact.

BIBLIOGRAFIE CONSULTATĂ

1. ANTONESCU, S.,M. 2006. *Bucuria lecturii. Istoria unui proiect*. Bucureşti: Editura Ager – Economistul.
2. CONSTANTINESCU, Nicolae. 1986. *Lectura textului folcloric*. Bucureşti: Editura Minerva.
3. CONSTANTINESCU, Nicolae. 2008. *Complexele probleme ale textualizării „formelor simple",* în *Caietele ASER,* nr. 3/2007. Oradea: Editura Muzeului Ţării Crişurilor.
4. CONSTANTINESCU, Nicolae. 2011. *Folclorul, cum poate fi înţeles. Studii şi articole de etnologie românească, 1968 - 2008*, ediţie, rezumate în limba engleză şi postfaţă de Ioana-Ruxandra Fruntelată. Editura Universităţii din Bucureşti.
5. COSTEA, Octavia; MITU, Florica. 1996. *Literatura pentru copii. Manual pentru clasa a XIII-a – şcoli normale*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.
6. FÂNTÂNARU, Teodora. 2000. *Mesajul scris – modalitate de dezvoltare a personalităţii copilului*, în revista Biblioteca, nr. 11-12. Bucureşti: Ministerul Culturii.
7. GOLU, Pantelimon; ZLATE, Mielu; VERZA, Emil. 1995. *Psihologia copilului, manual pentru clasa a XI-a – şcoli normale.* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.
8. MITU, Florica; ANTONOVICI, Ştefania. 2005. *Metodica activităţilor de educare a limbajului în învăţământul preşcolar.* Bucureşti: Editura Humanitas.

BDD-A21769 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:23 UTC)

9. STANCIU, Ilie. 1958. *Copilul şi cartea*. Bucureşti: Editura de Stat Didactică şi Pedagogică.
10. STOICA, Cornelia; VASILESCU, Eugenia. 1993. *Literatura pentru copii. Manual pentru clasa a XII-a – şcoli normale*, Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.
11. PIAGET, Jean şi INHELDER, Bärbel. 2005. *Psihologia copilului*, Bucureşti, Editura Cartier polivalent.
12. POTOLEA, Dan; NEACŞU, Ioan; IUCU, B. Romiţă şi PÂNIŞOARĂ, Ioan-Ovidiu. 2008. *Pregătirea psihopedagogică. Manual pentru definitivat şi gradul didactic II*, Bucureşti, Editura Polirom.

BDD-A21769 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:55:23 UTC)